

A CSALÁDLÁTOGATÁSOK JELENTŐSÉGE A NEVELŐMUNKÁBAN

A jól tervezett, jól előkészített családlátogatás a tanuló személyiségének alaposabb, sokoldalú megismerését, viselkedésének, szokásainak megértését, tervszerű személyiségfejlesztésének eredményességét nagyban segíti.

A látogatások szorosabbra fűzik a gyermek és tanítója személyes kapcsolatát. E személyes kapcsolat a kisgyermek jó közérzetének, az iskola, a tanulás megszerettetésének, a kisiskolai tervszerű nevelésének elengedhetetlen alapja.

Ugyanakkor a gyermek környezetének, családjának formálását, a családi nevelés tudatosításának biztosítását is nagyban megkönnyíti. A mind nagyobb számú egésznapos iskolák tanítói arról számolnak be, hogy a gyermek családjának, környezetének ismerete nélkül az egésznapos iskola feladatainak ellátása lehetetlen. Minél több nevelési feladatot vállal magára az iskola, annál jobban kell ismernie tanulói testi, szellemi környezetét, adottságait. Így a családlátogatás jelentősége egyre fokozódik, a ráfordított idő és fáradság pedig nevelőmunkánk hatékonyságában, eredményességében sokszorosan megtérül.

SZABÓ TIBOR
Budapest

Adalékok a mágnescsíkok használatához

A tőszámnév és a főnév kapcsolatának tanítása

A címben jelzett orosz nyelvi jelenség megtanítása elég sok nehézséget jelent a tanulóknak. A magyar nyelvben ugyanis – mint ismert – nincs hozzá hasonló szabályokon nyugvó nyelvi konstrukció. A tananyagcsökkentés ezen is segített. A 114/1973. (M. K. 9.) MM. számú utasításhoz kiadott tantervi módosítás most már két ütemben írja elő a tőszámnév és a főnév kapcsolatának a megtanítását:

Az első ütem a 6. osztályban zajlik le, ahol az *ismeret fokán* kell megtanítani.

A második ütem a 7. osztályban megy végbe, ahol a 6. osztályban megszerzett *ismeret megerősítését* kell elvégezni.

Ez a megoldás megfelelő érési időt biztosít a tanulók számára, ha időközben többszöri ismétléssel ébrentartjuk, érleljük a megszerzett, illetve később a megerősített ismeretet.

A 6. osztályban a 15., a 7. osztályban a 13. leckében kell foglalkoznunk vele. A jelenleg még használt tankönyveink a tananyagcsökkentés előtti tantervi előírások szellemében készültek, amikor is a tőszámnév és a főnév kapcsolatának a megtanítása teljesen a 6. osztály feladata volt. Természetes, hogy így ennek az osztálynak a tankönyve tartalmaz megfelelő anyagot az új előírás teljesítéséhez. A 7. osztályos tankönyv megjelölt leckéje azonban nem ad erre szervesen lehetőséget. Nem is várható el tőle, hiszen készülésekor ez nem volt célja. Így azután e kényszerhelyzet pillanatnyi áthidalása igen kedvező lehetőséget nyújt a tanári önállóság érvényesülésének, amely viszont a mágnescsíkok alkalmazásához biztosít kedvező állapot.

A tőszámnév és a főnév kapcsolata tanításának a mágnescsíkokra való alkalmazásakor abból indultunk ki:

1. hogy valamely tárgy képe és a mellé helyezett szám, illetve számkártya a tárgy mennyiségi viszonyát idézheti a tanuló tudatába;

2. hogy az applikációnak így nemcsak a konkrétan megjelenítő kép, hanem az elvontan kifejező szám, illetve számkártya is lehet eszköze;

3. hogy ha a kép nyelvi eszközök társaságában is válthat ki asszociációt, akkor a számok, illetve a számkártyák is tehetik ugyanazt, különösen, ha nyelvi eszközül kérdések kerülnek melléjük.

A számkártyákat az applikációs képanyag nem tartalmazza, ezért azokat magunknak kell elkészítenünk. 10×8 cm nagyságú fehér kartonlapok jól megfelelnek erre a célra, amelyekre tussal, vagy fictollal nagy méretben felírjuk 1–30-ig a tőszámokat, hátlapjuk stabil súlypontjában pedig fémlapokat helyezünk el a mágneskockákkal történő felerősíthetőség érdekében.

A számkártyáknak *képekkel* való kombinálását az *ismeretfeldolgozásban* használjuk. A számkártyák itt elsősorban a *szemléltetés eszközeként* szerepelnek, és az *ismeret megértését segítik*.

A számkártyáknak *kérdésekkel* való kombinálását viszont az *ismeret megerősítésében*, a gyakorlásban alkalmazzuk. Itt a *gondolateltetés eszköze*nek a szerepét töltik be, aminek a *helyes válaszok megadásában* a tanári irányítás érvényre juttatásában, illetve a tanulói bizonytalanság elkerülésében van haszna.

Nézzük most már a 6. osztályos ismeretfeldolgozó munkát.

Négy fémcsíkot helyezünk a táblára. (Ritka kivétel, amikor háromnál több mágnescsikra van szükség.) Az első csíkon egymás alá három képet helyezünk el. Ezekre oroszul rákérdezzük úgy, hogy a tanulók válaszaikban a képeken ábrázolt tárgyak nevét alapelakban (ragozatlan alakban) használhassák. Mindig *a szavak alapelakjából indulunk ki a ragozott alakok felé*. Mindjárt tisztázzuk a három főnév nemét.

Azután az első kép mellé, vízszintes irányban egyenként, a megtanítandó nyelvi szabálynak megfelelő számokat helyezünk el számkártyákon. Közben mindegyikre rákérdezzük az 1. ábrán látható kérdéssel. A választ azonnal magunk meg is adjuk, megmutatva benne a tőszámnevek utáni helyes szóalakokat, amelyek számát és esetét

Что это?	<u>СКОЛЬКО ТУТ СТОЛОВ?</u>		
	1 -	2 -а	5 -ов
Это стол.	Один стол.	Два стола.	Пять столов.
	<u>СКОЛЬКО ТУТ ЛАМП?</u>		
	1 -а	2 -н	6 -szótó
Это лампа.	Одна лампа.	Две лампы.	Шесть ламп.
	<u>СКОЛЬКО ТУТ ОКОН?</u>		
	1 -о	2 -а	7 -szótó
Это окно.	Одно окно.	Два окна.	Семь окон.

1. ábra

mindjárt elemeztetjük a tanulókkal. Ezután a kielemezett szövegződéseket a számok mellé a táblára írjuk. Majd még egyszer feltesszük a kérdést (amint szükséges: háromszor) amire most már a táblán kialakult szemléltetés alapján a tanulók adják meg a válaszokat.

Mindezt elvégezzük a nő- és a semlegesnemű főnevet ábrázoló képpel kapcsolatban is, miáltal teljessé válik a táblai szemléltetés anyaga a szintézisen nyugvó általánosításra, a tőszámnevek és a főnevek kapcsolatát irányító működési szabály levonására. Ilyen kérdésekkel segítjük a tanulók szabálylevonó munkáját: Milyen számban és esetben állnak a főnevek 1 után? Milyen számban és esetben állnak 2, 3, 4 után? Milyenben 5–20-ig? stb.

A tanulók helyes válaszai alapján azután a másik táblán krétavázlatban rögzítjük a szabályt (2. ábra).

1 után	Esz. Aa.
2, 3, 4 után	Esz. Be.
5 - 20-ig	Tsz. Be.
20-on felül az utolsó számjegy a mértékaadó.	
Ha 0 /nulla/ az utolsó szám, az tizes értéket jelöl.	

2. ábra

Tudatosítjuk az 1. és a 2. tőszámnév három nemét is, továbbá azt, hogy a kérdésben (a szkoljko-kérdő szó után) többes szám birtokos esetben áll a főnév.

A 2. ábra vázlatát a tanulók füzetükbe is lemásolhatják, esetleg szemléltető falitabló készíthető róla.

Az 1. ábrának a táblán való kialakításakor csak a képeket és a számkártyákat helyezzük fel a mágnescsíkokra. A kérdéseket és a feleleteket nem szükséges felírni, azok szóban hangzanak el. Két esetben azonban kívánatos a szöveges részek felírása is:

a) *Tanulói reprodukáláskor.* Ez esetben *részlegesen* (csak a kérdéseket) írjuk fel. Ilyen – a szóban forgó nyelvi jelenséggel kapcsolatban – jobbra a 7. osztályban, íráspeli gyakorláskor fordul elő.

b) *Szemléltető falitabló készítésekor.* Ez esetben *teljesen* (a kérdéseket is, a feleleteket is) felírjuk. Szemléltető tabló már a 6. osztályban is készülhet róla, éppen úgy, mint a 2. ábráról, melyet a tanterem, a nyelvi kabinet, illetve a nyelvi laboratórium falán tartós idejű szemléltetésre helyezhetünk el.

Nézzük meg röviden a 7. *osztályos ismeretmegerősítő munkát* is.

A tanulók emlékezetébe idézése érdekében újra kialakítjuk az előző két szemléltetést a táblán, illetve, ha falitablót készítettünk róluk, azok segítségével elevenítjük fel az ismeretet, még egyszer elvégezve a koncentrációt, az analízist, a szintézist, a szabálylevonást. Majd hozzákezdünk az ismeret megerősítéséhez, a gyakorláshoz. Annak érdekében, hogy a tanulók zökkenőmentesen vehessenek részt a munkában (gondot okozhat ugyanis kezdetben nekik a gyakorláshoz szükséges 9 féle végződés), újabb táblai vázlatot rögtönzünk (3. ábra).

		En.	En.	Sa.
1 után	Esz. Ae.	-	a	o
2, 3, 4 után	Esz. Be.	a	n	a
5 - 20-ig	Tsz. Be.	ов	szótó	szótó

A kérdésben mindig többes szám birtokos eset.

3. ábra

A továbbiakban egysávos képes soryakorlatokat alakítunk ki a másik táblán. (A képeket, természetesen, itt számkártyák helyettesítik.)

A nagy fordulatszámú és mozgékony gyakorlás érdekében először ilyen kérdéseket alkalmazunk (4. ábra).

В классе один стол?	1
В комнате два стола?	2
В клубе восемь столов?	8
В классе четыре стола?	1
В комнате шесть столов?	2
В клубе один стол?	8
СКОЛЬКО СТОЛОВ В КЛАССЕ?	1
СКОЛЬКО СТОЛОВ В КОМНАТЕ?	2
СКОЛЬКО СТОЛОВ В КЛУБЕ?	8

4. ábra

Ezeket a gyakorlatokat három variációban tudjuk mozgásba hozni:

- a) a számokat cserélgetjük, a kérdések változatlanok;
- b) a kérdéseket változtatgatjuk, a számok nem változnak;
- c) mindkettőt cserélgetjük.

Azután a funkcionális jellegű gyakorlás érdekében a mindennapi életben leggyakrabban előforduló kifejezésekben is begyakoroltatjuk (5. ábra).

A nyelvtani gyakorlásban is lényeges a *fordulatszám* és a *gyakoriság* kérdése. Az előző alatt azt szoktuk érteni, hogy a gyakorolni kívánt nyelvi jelenség *hányszor fordul elő tanórákon*, az utóbbi alatt azt, hogy *hányszor tér vissza ismétlésként a tanév folyamán*. Gyakorlatainkban általában háromszor fordul elő a jelenség, vagyis a gyakorlatok fordulatszáma három. Ha viszont kérdésvariációkat is alkalmazunk a gyakorlásban, akkor a fordulatszám annyiszor három, ahány kérdésvariáns megjelenik. A 4. ábra gyakorlatának a fordulatszáma így kilenc. Nemcsak a fordulatszám növelés

a haszna az ilyen típusú gyakorlatoknak, hanem az is, hogy mozgékony nyelvhasználati készséget adnak.

A gyakoriság kérdése azonban már nem ilyen könnyű. Sokkal jobban ki van téve az időtényező hatásának, annak, hogy az egyéb megtanítandó anyagrészek és a rendszeresen visszatérő lexikai ismeretfenntartó beszélgetések mellett hányszor és mennyi idő jut a nyelvtani ismétlésekre. Ez már annyira az egyéni körülményektől függ,

СКОЛЬКО В КЛАССЕ МАЛЬЧИКОВ?
ДЕВОЧЕК?
ПИОНЕРОВ?
ПИОНЕРК?
СКОЛЬКО ФОРИНТОВ СТОИТ КАРАНДАШ?
АВТОРУЧКА?
МЯЧ?
ФУТБОЛ?
КОГДА /В КОТОРОМ ЧАСУ/ ТЫ ВСТАЕШЬ?
ХОДИШЬ В ШКОЛУ?
ОБЕДАЕШЬ?
УЖИНАЕШЬ?

5. ábra

hogy mindnyájan a magunk módján találhatjuk meg rá a lehetőséget, és leginkább úgy, ha a lexikai ismétléseket nemcsak tematikailag, hanem esetenként nyelvileg is súlypontoszjuk. Segítik ezt a tankönyvek egyes olvasmányi szövegei, a munkafüzetek gyakorlatai. A tőszámnév és a főnév kapcsolatának folyamatos gyakorlására, ismétlésére megnevezünk itt segítségül néhány alapvető gyakorlatot a 7. osztályos orosz nyelvi munkafüzetből:

13. old./17. gyak.; 58/2., 3., 4.; 95/5., 6., 7., 9., 97/13.; 101/3. a); 116/15., 16., 17., 18., 19., 20. gyakorlatok stb. Ezek nagyobb része a táblán, mágnescsíkokon is kialakítható.

